

ИКОНОМИКАТА НА ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ НА КРЪСТОПЪТ

Доц. д-р Емилия Георгиева
УНСС - София

Резюме

Икономиката на ЕС за пореден път е в период на сериозно изпитание и съмнения в адекватността на предприеманите действия. Сред многообразието на причини за това се откроява коронавирусната пандемия от началото на 2020 г. и трудно вземаните решения от институциите /форматите и лидерите на Съюза в лицето на ЕК, на ЕЦБ, на Еврогрупата и др. В тази връзка поставената основна цел се свежда до проследяване на най-важните събития в историята на Евросъюза, които дават основание да се смята, че той е бил на кръстопът и много пъти преди настоящата пандемична криза, както и че именно тези събития са белязали и неговата икономика. Специално внимание е отделено на случилото се през последните 20 години, като акцентът е поставен върху събитията, свързани най-вече с COVID-19, респ. върху взетите решения на ниво ЕС и еврозона /Еврогрупа.

Чрез използваните методи на анализ и синтез, на ретроспекцията и формулирането на изводи и заключения е постигнат съществен резултат по отношение на огромния обем от информация и нейното представяне в лимитирани граници. Крайният извод е, че икономиката на ЕС преминава през поредната своя „голгота“, от която се очаква да се възстанови в рамките на следващите няколко години по-силна в сравнение с предкризисния период.

Ключови думи: ЕС, икономика, COVID-19, криза, спасителен план.

THE EUROPEAN UNION'S ECONOMY AT A CROSSROADS

Assoc. prof. Emilia Georgieva, PhD

Department Economics, UNWE- Sofia

Summary

The EU economy is once again in a period of serious trial and doubt about the adequacy of the action taken. Among the many reasons for this is the Coronavirus Pandemic from the beginning of 2020 and the difficult decisions taken by the Union's institutions / formats and leaders, represented by the European Commission, the ECB, the Eurogroup, etc. In this connection, the main objective is to trace the most important events in the history of the European Union, which give reason to believe that it was at a crossroads many times before the current pandemic crisis, those who have marked its economy. Special attention has been paid to what has happened in the last 20 years, with an emphasis on recent events, mainly related to COVID - 19, respectively on EU and Eurozone / Eurogroup decisions.

The analysis and synthesis methods used, the retrospection and the formulation of conclusions, have achieved a significant result in terms of the vast amount of information and its presentation within set limits. The final conclusion is that the EU economy is undergoing another „Golgotha,“ which is expected to recover stronger over the next few years compared to the pre-crisis period.

Key words: EU, economy, COVID - 19, crisis, rescue plan.

Увод

В своята многогодишна история Европейският съюз, респ. неговата икономика, многократно са били на кръстопът.¹ Като се започне от началото на 90-те години на XX век, когато в Маастрихт (на 07.02. 1992 г.) е подписан, а влиза в сила на 01.11.1993 г., Договорът за ЕС (ДЕС), и се стигне до края на второто десетилетие на XXI век, могат да бъдат посочени редица сакрални събития и дати, станали повод да се преосмисли изминалият път и да се търсят нови решения в името

¹ Тук ще използваме значението на израза „на кръстопът“ като „в състояние на съмнение, на колебание за това, какво да се прави по-нататък“. Български тълковен речник. „Ма Бет Ла“, 1992 г., с.352.

на оцеляването на европейския проект във всяко едно отношение. В тази връзка в доклада най-напред ще бъде направена кратка ретроспекция на най-знаковите моменти в развитието на ЕС, станали повод за поредното ново начало, а впоследствие и на неговата икономика, за да се стигне до началото на 2020 г., когато неочаквано се появи коронавирусната пандемия и отново станавме свидетели на поредния кръстопът. По този начин ще се търси отговор на въпроса какво да се прави по-нататък и дали това, което се прави, е достатъчно, за да може следващият „кръстопът“ да се отдалечи във времето.

Европейският съюз в търсене на себе си

Ако за нуждите на анализа приемем и другата версия за „дълголетието“ на ЕС, т.е. че неговата история започва от 01.01.1958 г., когато влиза в сила Договорът за ЕИО (ДЕИО)², то несъмнено за тези повече от 6 десетилетия той, както и трите общности, на чиято основа е създаден (ЕОВС, ЕИО и ЕВРАТОМ), многократно е трябвало да минат през точката на съмнението, на колебанието в правотата на набелязаните цели и приоритети, а така също и в инструментите за тяхното осъществяване. Сред онези, за които с категоричност може да се каже, че са окачествени като трудни, но и в голямата си част - успешни, са:

- преодоляването на съществуващите в края на 70-те и началото на 80-те години на XX век физически, технически и отчасти фискални бариери пред изграждането най-напред на Общия, а след това и на Вътрешния пазар на ЕС до към 1992-1993 г.;
- изграждането, а впоследствие и доизграждането на ИПС на ЕС, в т.ч. въвеждането на еврото, създаването на нова система от институции на валутното единство, поетапното присъединяване в периода 2007-2015 г. на нови държави - членки на ЕС, към неговата еврозона;
- разширяването на Европейските общности / Европейския съюз с 22 държави в периода 1973-2013 г., като особено трудно се оказва началото, когато на първите няколко желаещи (Дания, Ирландия, Норвегия и Обединеното кралство) е било необходимо почти едно десетилетие, за да се присъединят към Общностите (без Норвегия, която не ратифицира подписания през 1972 г. договор, както това прави и през 1994 г., но тогава в комплект с Австрия, Финландия и Швеция), както и неговото продължение, когато към ЕС в

² С Договора за ЕС от Маастрихт / ДЕС/ДМ / Европейската икономическа общност (ЕИО) се трансформира в Европейска общност (ЕО), а с Договора от Лисабон правопреемник на ЕО става самият Европейски съюз, вече като самостоятелен юридически субект.

периода 2004-2013 г. се присъединяват 10 държави от ЦИЕ, една от ЮИЕ и две от региона на Средиземноморието;

- последната световна финансова и икономическа криза от периода 2007-2008 г., която доведе не само до преосмисляне на някои теоретични концепции и спорни от тяхна гледна точка практики, но и наложи изработването на адекватен отговор на ниво Съюз и държави членки, съразмерен на мащабите и адекватен на нейната специфика;
- процедурата по БРЕКЗИТ, при която за пръв път в историята на Европейските общности / Европейския съюз от тях / от него излиза една държава членка. Преодолените от двете страни (ЕС и Обединеното кралство) трудности показват, че европейският проект е уязвим и особено след включването в ДЕС (в рамките на Лисабонския договор) на чл. 50, уреждащ напускането на една страна, няма никакви гаранции, както за това друга държава членка да се възползва от него, така и за това тя безпроблемно да уреди бъдещите си отношения с ЕС без да съжалява след време и да трябва да се възползва този път от чл. 49 на същия договор, уреждащ присъединяването на една страна към Съюза;
- разразилата се криза / пандемия от коронавирус (COVID-19 / КОВИД-19) в началото на 2020 г., която е своеобразно съчетание от здравна (биологична) и икономическа криза и която, според някои икономисти, ще бъде много по-разрушителна от тази от 2008 г. Тя накара целия свят да обедини усилия, респ. Евросъюзът и неговите институции да преосмислят част от своите приоритети и да действат целенасочено, динамично и дори агресивно.

Икономиката на ЕС пред поредния кръстопът

При условие, че вземем за пример дори само последните две десетилетия, то несъмнено ще констатираме, че икономиката на Съюза е изпадала нееднократно пред дилемата „А сега накъде?“ Отговорът е в изработените стратегии, подписани пактове, публикувани „Бели книги“, приети решения, реализирани конкретни мерки. По реда на тяхната значимост и мащабност те могат да бъдат представени така:

Първо, стратегии с 10-годишен период на реализация – става дума за т.нар. Лисабонска стратегия и Стратегия „Европа 2020“. **Лисабонската стратегия** (пълното ѝ наименование е „Стратегия за икономическо и социално обновление на Европа“) е приета през март 2000 година, след като ЕС е осъзнал и признал превъзходството на основния си конкурент – САЩ, в частност преимуществата на използвания дотогава от него икономически и социален модел за стимулиране на

икономическия растеж, за създаване и използване на нови технологии, за подкрепа на предприемачеството, за борба с безработицата и увеличаване на заетостта.

В тази позиционирана на границата между две столетия / два милениума стратегия ЕС се задължава да направи всичко възможно, за „да се превърне в най-динамичната и конкурентоспособна икономика в света до 2010 г., основана на знанието, способна да поддържа устойчив икономически растеж с повече и по-добри работни места, по-голямо социално сближаване и опазване на околната среда“. За съжаление реализирането, и особено финализирането, на Лисабонската стратегия протича при усложнени вътрешни и външни условия, провокирани и доминирани от световната финансова и икономическа криза от периода 2007-2008 г. Това обстоятелство се отразява неблагоприятно, става повод за унищожаване на постигнатия (най-вече до 2004 г.) крехък напредък, респ. Европейската комисия прави предложение за приемане на нова стратегия, наречена **„Европа 2020“** (или „ЕС 2020“). Тя е приета през 2010 г. и е известна още като „Стратегия за интелигентен, устойчив и приобщаващ растеж“. Приоритетите ѝ се свързват с „изграждане на икономика, основаваща се на знания и иновации“, с „настърчаване на по-екологична и по-конкурентоспособна икономика с по-ефективно използване на ресурсите“ и „стимулиране на икономика с високи равнища на заетост, която да доведе до социално и териториално сближаване“.

Реализацията на Стратегия „Европа 2020“ е пред своята финализация. Тече последната година (2020), след което постигнатото / непостигнатото ще бъде обект на сериозни анализи. И тук обаче, по подобие на Лисабонската стратегия, ще се окаже вероятно, че амбициите са били по-големи от възможностите, както и че намеренията и препоръките за политика са се разминали с действителността и на равнище Съюз, и на равнище държави членки.

Макар и не толкова мащабни и ясни (като посочените по-горе), съществуват и други идеи за стратегии, които настоящата Европейска комисия под ръководството на Урсула фон дер Лайен се ангажира да представи и популяризира в достатъчна степен. Тук могат да бъдат посочени Стратегията за биоразнообразието до 2030 г., Новата промишлена стратегия и стратегията „От фермата до трапезата“.

Второ, пактове за постигане на целите на стратегия „Европа 2020“ за подкрепа на икономическия стълб на ИПС на ЕС и повишаване на конкурентоспособността. Времево почти всички тези пактове на Съюза са свързани с първите няколко години от реализацията на стратегия „Европа 2020“. Първият от тях – **Пакт „Евро плюс“**, е договорен през 2011 г. и се разглежда като подновено усилие от страна на ЕС да постигне по-висока степен на конвергенция чрез укрепването на икономическия стълб на своя ИПС, ново качество на координацията на икономическите политики и повишаване на конкурентоспособността.

Акцентът му е главно в области, които попадат в сферата на националната компетентност, както и е съвместим със създадените до онзи момент от Евросъюза инструменти (Пакт за стабилност и растеж /ПСР, Европейски семестър, стратегия „Европа 2020“ и др.).

Фискалният пакт (познат официално като „Договор за стабилност, координация и управление в Икономическия и паричен съюз“) е подписан през 2012 г. и е насочен също към укрепване на икономическия стълб на ИПС на ЕС; към конкретните правила, касаещи бюджетната позиция на сектор „Държавно управление“ на договорилите го държави; към постигането на напредък в процеса на осъществяване на по-тясна координация на икономическата политика, респ. на икономическите реформи, които договорилите го страни планират да предприемат.

Пактът за растеж и работни места е утвърден от Европейския съвет, проведен през м. юни 2012 г., и е насочен към предприемане от държавите членки на незабавни действия на национално равнище за постигане на целите на стратегия „Европа 2020“, а на равнище ЕС – към осъществяване на допълнителни спешни мерки за стимулиране на растежа и заетостта, за укрепване на финансирането на икономиката и за повишаване на конкурентоспособността на целия Съюз.

Единственият пакт, приет в края на реализацията на стратегия „Европа 2020“, както и на изтичането на МФР 2014-2020 г., е представеният през м. декември 2019 г. от новата Европейска комисия „фон дер Лайен“, **Европейски зелен пакт**. Той представлява пакет от мерки за трансформиране на икономиката на ЕС по посока повишаване на нейната устойчивост, като за целта предизвикателствата в областта на климата и околната среда трябва да бъдат превърнати във възможности във всички области на политиката. Набелязаните мерки засягат най-вече такива отрасли като енергетиката и транспорта, както и конкретни сектори от областта на промишлеността и селското стопанство. Съдържащата се в него пътна карта е съпроводена с посочване на необходимите финансови инструменти и средства, като последните е предвидено да възлязат на около 1,5% от БВП на ЕС за 2018 г. (или най-малко на 260 млрд. евро годишно до 2030 г.).³

Изпълнението на амбициозните цели на Европейския зелен пакт, или поне на част от тях, ще бъде отложено засега заради излизането на преден план на борбата с коронавируса. На реструктуриране поради същата причина са подложени и самите приоритети на Еврокомисията „фон дер Лайен“. Лансирани са, обаче, редица нови инициативи, чрез които изпълнителната власт на Съюза (както и другите

³ Вж. Европейски зелен пакт: ec.europa.eu/bulgaria/news/european-green-deal-announced-by-president-von-der-leyen_bg;

План за инвестиции за устойчива Европа: parliament.bg/pub/ECD/3708222_BG_ACT_part1_v2.pdf

негови институции) да подпомогне икономиката на държавите членки, тази на Евророната и на Евросъюза като цяло.

Трето, други инициативи за засилване на конкурентоспособността на ЕС, вкл. и в условията на КОВИД-19. Далеч преди световната, в т.ч. и европейската, икономика да се изправи пред поредното (като че ли апокалиптично) изпитание, в рамките на ЕС е подета инициатива на предишния председател на Еврокомисията (Жан-Клод Юнкер) за възстановяването на растежа и създаването на повече работни места. Тя е известна като „План за инвестиции за Европа“ (или „План Юнкер“) и предвижда мобилизиране на значителен обем инвестиции за периода 2015-2017 г., като впоследствие времевият ѝ хоризонт е удължен до 2020 г. За нуждите на нейната реализация е създаден и специален Европейски фонд за стратегически инвестиции, основната цел на който е чрез използване на публично финансиране (вкл. и от бюджета на ЕС) да бъдат мобилизирани частни финанси за стратегически инвестиции. Той отпуска средства в 2 направления - за „инфраструктура и иновации“ и за „рисково финансиране на МСП“.

Като продължение в известен смисъл на „Плана Юнкер“ на 14.01.2020 година Европейската комисия представи „План за инвестиции за устойчива Европа“, както и „План за инвестиции на Европейския зелен пакт“ в качеството му на „инвестиционен стълб“ на този пакт. Планът има за цел да мобилизира устойчиви инвестиции в обем от най-малко 1 трлн. евро през десетилетието 2021-2030 г. В тази връзка Комисията излезе с предложение за създаване на „Механизъм за справедлив преход“, основната цел на който е да подкрепи най-засегнатите от зеления преход региони и граждани на Съюза. Предвижда се в неговите рамки да има 3 стълба: „Фонд за справедлив преход, изпълняван при споделено управление“, „Специална схема в рамките на InvestEU“ и „Механизъм към групата на ЕИБ за отпускане на заеми в публичния сектор с цел мобилизиране на допълнителни инвестиции в съответните региони“. Съгласно визирания план групата на ЕИБ също трябва да се включи активно.⁴

По повод на своето участие при финансирането на устойчиви проекти групата на ЕИБ предложи на 16.03.2020 г. план за мобилизиране на до 40 млрд. евро финансиране. Чрез посочените в него мерки (междинни кредити, гратисни периоди и др.) се цели „облекчаване на ограниченията по отношение на ликвидността и текущите активи за МСП и дружествата със средна пазарна капитализация“. ЕИБ ще разчита на помощта и на специализирания в подкрепа на МСП Европейски инвестиционен фонд/ЕИФ.⁵

⁴ Вж.: consilium.europa.eu/bg/policies/investment-plan/;
ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2020/BG/COM-2020-22-F1-BG-MAIN-PART-1.PDF;
parliament.bg/pub/ECD/3708222_BG_ACT_part1_v2.pdf

⁵ Вж. по-подробно: ec.europa.eu/info/live-work-travel-eu/health/coronavirus-response/economy_bg

И когато като че ли всичко функционираше нормално, прогнозите на ЕК (в т.ч. Зимната, публикувана на 13.02.2020 г.) и на ЕЦБ предвиждаха „стабилен, макар и приглушен растеж през следващите две години“, се появиха сериозни рискове за икономиката на Съюза, между които и ... коронавируса!⁶ Последваха коментари и изказвания от първоначално съмнение в степента на неговото отрицателно въздействие, през осъзнаване на неговия разрушителен заряд, до действия за подпомагане на икономиката в стил „нов план Маршал“. В тази връзка ЕС обедини своите действия около 4 основни приоритета: ограничаване разпространението на коронавируса; гарантиране осигуряването на оборудване за медицински цели; насърчаване на научните изследвания в областта на създаването на противогрипна ваксина и обезпечаване на адекватно лечение на болелите; подкрепа на икономиката на ЕС (в т.ч. тази на еврозоната и на държавите членки) чрез приемане на пакет от мерки, образно квалифицирани като „спасителен пояс“.⁷

За осъществяването на посочените приоритети институциите на ЕС, най-вече в лицето на Съвета, на ЕК и на ЕЦБ, излязоха с конкретни радикални мерки⁸, които включват:

- освобождаване на средства по бързата процедура от бюджета на ЕС (по предложение на ЕК и съвместно решение на ЕП и Съвета под формата на Регламент (ЕС) 2020/460 на Европейския парламент и на Съвета от 30 март 2020 г.) в размер на 37 млрд. евро и пренасочване към специално създадената за тази цел (в сила от 01.04.2020 г.) „Инвестиционна инициатива“⁹. Предвижда се да бъдат използвани за подкрепа на здравните системи и трудовите пазари на държавите членки, за осигуряване на ликвидни средства за МСП и др.;
- отпускане на помощ до 28 млрд. евро от структурните фондове на Съюза по националните пакети на държавите членки за

⁶ Идентифицираният в края на 2019 г. в гр. Ухан (Китай) коронавирус (2019- nCoV) става причина за разразяване най-напред на епидемия (наличие на локално разпространение на определено заболяване), а впоследствие и на пандемия (разпространение на определено заболяване извън границите на държава/континент) в целия свят.

⁷ Вж.: www.consilium.europa.eu/bg/policies/covid-19-coronavirus-outbreak-and-the-eu-s-response/

⁸ Вж.по-подробно: ec.europa.eu/info/live-work-travel-eu/health/coronavirus-response/economy_bg; www.consilium.europa.eu/bg/policies/covid-19-coronavirus-outbreak-and-the-eu-s-response/

⁹ Вж.: ec.europa.eu/regional_policy/bg/newsroom/news/2020/03/30-03-2020-coronavirus-response-investment-initiative-adopted; На 02.04.2020 г. ЕК направи предложение за разширяване на инвестиционната инициатива към вариант „Инвестиционна инициатива“. Тя ще даде възможност да се мобилизира „цялата неизползвана подкрепа от структурните фондове (Европейският фонд за регионално развитие и Европейският социален фонд) и Кохезионния фонд, за да се реагира на последиците от кризата, свързана с общественото здраве“ върху икономиките и обществата на държавите членки и на ЕС като цяло.

периода 2014-2020 г. Тази мярка е допустима при реакция в случай на кризи, а нейната реализация е все още в процес на конкретизация;

- осигуряване на до 800 млн. евро субсидии от фонд „Солидарност“¹⁰ на ЕС съгласно разширения му обхват, в рамките на който фигурира вече и условие, свързано с кризи в областта на общественото здраве;
- предприемане на други мерки от страна на Еврокомисията, а именно: бяха преразгледани правилата за държавна помощ; бяха разхлабени значително изискванията за бюджетен дефицит и държавен дълг като относителен дял от БВП, като в тази връзка за пръв път в историята е задействана общата клауза за дерогация/изключение от Пакта за стабилност и растеж/ПСР, приет през 1997 г.; бяха предприети и мерки: в подкрепа на селското стопанство и риболова, както и за гарантиране на доставките на основни храни; в защита на критичните активи и технологии; в помощ на публичния пазар на краткосрочни експортни кредити; по отношение на вноса чрез временното му освобождаване от мита и ДДС; дори по повод на укрепването на глобалната сигурност;
- обявяване на решителни действия от страна на ЕЦБ¹¹ и Еврогрупата. На заседанията на Управителния съвет на ЕЦБ, проведени на 12.03.2020 г. и на 18.03.2020 г., са взети решения за консолидиране на усилията на ръководството на банката върху ограничаването на икономическите щети от коронавирусната пандемия посредством въвеждането на сериозни монетарни стимули. Конкретен израз на тези намерения е обявяването (на 18.03.2020 г.) на нова програма за спешно закупуване на активи (схема за изкупуване на облигации) на стойност от 750 млрд. евро, които заедно с обявените на 12.03.2020 г. 120 млрд. евро са равни на 7,3% от БВП на еврозоната. Целта на програмата е да осигури повишена ликвидност в рамките на еврозоната в условията на разрастващата се епидемия от коронавирус. Тя има временен характер и ще остане в сила до края на настоящата криза. Освен това ЕЦБ оставя на заден план (отново поради посочените по-горе причини) една от своите най-важни цели – поддържане на ценовата стабилност, изразяваща се в ограничаване на инфлацията в рамките на до 2% в средносрочен план.

¹⁰ Създаден през 2002 г. като израз на солидарност с населението на засегнатите от бедствия региони на държава членка/държава кандидатка за ЕС. Мобилизирането на средства по него се ограничава до „големи бедствия със сериозни последици за условията на живот, природната среда или икономиката“.

¹¹ Вж.: ec.europa.eu/info/live-work-travel-eu/health/coronavirus-response/economy_bg

В рамките на Еврогрупата също са взети важни решения не само в подкрепа на икономиката на еврозоната, но и на Евросъюза като цяло.¹² В началото на м. април 2020 г. станахме свидетели на компромисна стратегия в това отношение, която е обезпечена с финансови средства в размер на 500 млрд. евро.¹³ Конкретното решение, свързано с нея, е да бъдат създадени 3 незабавни предпазни механизма / схеми за безопасност, в т.ч. за работниците, за МСП и за държавите членки. **Първият „предпазен механизъм“** е насочен към защита на работещите и самонаетите, представлява се от схемата за краткосрочна заетост (известна още като „SURE“/ “Смекчаване на рисковете от безработица при извънредно положение“) и ще консолидира средства в размер на 100 млрд. евро.

Вторият „предпазен механизъм“ е насочен към защита на малкия и средния бизнес. Той е инициран от ЕИБ и следва да създаде „паневропейски щит“, който да мобилизира заеми на стойност 200 млрд. евро. **Чрез третият „предпазен механизъм“** се създава специален инструмент за подкрепа в борбата срещу КОВИД-19. Той ще бъде базиран на „превантивна кредитна линия с разширени условия“ през съществуващия, специално за държавите от еврозоната, Европейски механизъм за стабилност / ЕМС.¹⁴ Съгласно договорката всяка държава от еврозоната ще може да се възползва от този механизъм за стабилност чрез средства в размер на 2% от нейния БВП за 2019 г. и при изричното условие, че те ще бъдат използвани единствено за потребностите на системата на здравеопазването. Общата кредитна линия по ЕМС се предвижда да бъде в размер на 240 млрд. евро.

Извън посоченото е взето решение за подготовка на условия за създаване на временен **„Фонд за възстановяване“**, който чрез бюджета на Евросъюза „да способства за съживяване на икономиката и гаранти-

¹² На заседанието на Еврогрупата от 09.04.2020 г. са взети допълнителни икономически мерки във връзка с искането на лидерите на ЕС от 26.03.2020 г. На това заседание са присъствали всички финансови министри от ЕС, така че приетите мерки имат по-широк адресат от ЕЗ-19. Вж. подробно: www.consilium.europa.eu/bg/council-eu/eurogroup/; www.consilium.europa.eu/bg/meetings/eurogroup/2020/04/07-09/; www.consilium.europa.eu/bg/press-releases/2020/04/09/report-on-the-comprehensive-economic-policy-response-to-the-covid-19-pandemic/

¹³ По повод на приетите допълнителни мерки председателят на еврозоната Марио Сентену заявява: „Днес постигнахме съгласие по три предпазни механизма и по план за възстановяване, за да гарантираме, че ще генерираме растеж заедно, а не поотделно, след като преодолеем епидемията. Тези предложения се основават на нашата колективна финансова сила и на европейската солидарност.“ Вж.: www.consilium.europa.eu/bg/meetings/eurogroup/2020/04/07-09/

¹⁴ Постоянен спасителен механизъм, създаден през 2012 г., за да отпусна при необходимост заеми на държави от еврозоната. Всяка една от тях участва със своя вноска в общия записан капитал, като размерът ѝ се определя на основата на ключа на внесения от нея капитал в този на ЕЦБ.

рането на солидарност с най-засегнатите държави членки“¹⁵. По този повод председателят на Еврогрупата Марио Сентену заявява в свое изказване, че държавите членки ще продължат да работят върху този фонд в по-дългосрочен план, вкл. и ще обсъдят като част от него „инновативни финансови инструменти, в съответствие с Договорите на ЕС“.

Към настоящия момент без последствия остава въпросът за т.нар. споделени задължения, известни като „корона облигации“. Заг тях стоят известен брой държави - членки на ЕС/ЕЗ (най-вече Италия и Испания), които виждат във възможността за използване на този инструмент (емитиране на общи дългови книжа в еврозоната, чрез които държавите вземат заедно дълг) начин да се финансира „Фонда за възстановяване“ и шансове за спасение на техните икономики. Срещу идеята за „коронаоблигации“ твърдо застават Германия и Нидерландия, известни като лидери на т.нар. група на пестеливите в ЕС. Те са съгласни, че трябва да се търси някакво разпределение на дълговото бреме (или най-малко на риска от него), но по-скоро биха подкрепили идеята на Кристин Лагард за „еднократна емисия на общ дълг“ в рамките на еврозоната.

Заклучение

Като обобщение следва да се отбележи, че макар и не достатъчно бързо Европейският съюз в лицето на неговите институции и лидери реагира комплексно както в борбата срещу коронавирусната епидемия в здравен аспект, така и срещу нейните отрицателни ефекти върху икономиката на всички равнища. Особено положително трябва да се оцени фактът, че той е отделил досега най-голямата по своя размер сума в света – над 3 трлн. евро; че използва създадени за последната световна финансова и икономическа криза инструменти, като например Европейския механизъм за стабилност, пригаждайки го за нуждите на настоящата криза; както и че разработи много нови схеми / механизми, чрез които да се бори не само срещу пандемията от коронавирус в чисто медицински аспект, но и да подпомогне своята икономика (както и тази на държавите членки) за справяне с нея в социално-икономически и политически аспект.

Разбира се, че с посоченото по-горе не се изчерпват предизвикателствата пред икономиката на ЕС, когато тя несъмнено е отново на кръстопът. Предстои да бъдат решени въпроси за това: каква ще бъде съдбата на сценариите за Европа до 2025 г., намерили място в Бялата книга за бъдещето на Европа, публикувана от Еврокомисията „Юнкер“ на 01.03.2017 г.; доколко може да бъде ефективен при съвремен-

¹⁵ Вж.: www.consilium.europa.eu/bg/meetings/eurogroup/2020/04/07-09/

ните условия един нов план от типа на „Плана Маршал“¹⁶; доколко с бюджет в рамките на само 1% от БНД на Евросъюза (и при остра необходимост от преформулиране на МФР за периода 2021-2027 г.) ще може да се противопостави на влошаващите се перспективи пред икономиката на Съюза / на еврозоната в контекста на такава и за световната икономика; доколко активно институциите на Съюза ще могат да следят водените от държавите членки икономически политики и да координират вземаните от тях на национално равнище икономически мерки; доколко предприеманите действия (в т.ч. макроикономически, специални и пр.) на всички равнища имат процикличен характер и ще доведат до нормализиране на обществото с оглед защитата на неговата „икономическа и социална тъкан“, особено когато икономиката навлиза в рецесия и се задават трудни години.

Използвани източници

1. Съвет на ЕС. 2020. Инвестиционен план за Европа.
2. Европейска комисия. Представителство в България. Европейски зелен пакт: стимули за икономиката, подобряване на здравето и качеството на живот на хората.
3. Европейска комисия, април, 2020. Работните места по време на коронавируса.
4. Европейска комисия, януари 2020. Съобщение на Комисията. План за инвестиции за устойчива Европа
5. Съвет на ЕС, април 2020. Видеоконференция на Еврогрупата, 7-9 април.
6. Съвет на ЕС, 2020. Епидемия от коронавирус COVID-19 и ответни действия на ЕС.

¹⁶ Наречен така по името на ген. Джордж Маршал, държавен секретар по външните работи на САЩ, който на 05.06.1947 г. прави предложение за отпускане на значителна финансова помощ за възстановяване на разрушените от Втората световна война икономики на европейските държави. Благодарение на солидната сума от над 10 млрд. долара тези държави излизат от кризата и Европа е предпазена от икономически и политически хаос.